

# ARCHEOLOGIA

CZYLI CO?



**Archeologia** to nauka o przeszłości człowieka, badanej między innymi na podstawie jej materialnych pozostałości:

- a) przedmiotów wykonanych i używanych przez ludzi;
- b) miejsc, w których żył i pracował człowiek – konstrukcji drewnianych, kamiennych i murowanych oraz obiektów wkopanych w ziemię (czasem jedynym zachowanym śladem po nich jest zagłębienie w gruncie, którego zasypisko różni się strukturą od ziemi dookoła);
- c) jedzenia – kości zwierzęce, szczątki roślin;
- d) szczątków ludzkich – groby szkieletowe i ciała palne.

Wszystkie te ślady działalności człowieka odkrywane są w warstwach ziemnych powstałych w konkretnym miejscu i czasie, tworząc swoisty układ tzw. **warstw kulturowych**. To właśnie relacja między nimi jest najważniejsza! Odnalezione w takim kontekście przedmioty, relikty zabudowy czy resztki pokonsumpcyjne pozwalają archeologom odczytać przeszłość. Jedynie wybitne jednostki zapisują się na kartach historii, niemniej wszyscy zostawiają po sobie jakiś ślad w ziemi.



Czym jest zabytek archeologiczny?

Zabytki archeologiczne to zarówno pojedyncze przedmioty (np. monety, naczynia ceramiczne, militaria), jak i miejsca, w których można odnaleźć je w kontekście archeologicznym: warstwach kulturowych i obiektach (np. pozostałości budynków mieszkalnych, latryn, palenisk).

Kiedy w miejscu prac ziemnych musi pojawić się archeolog?

Obowiązek przeprowadzenia badań interwencyjnych na stanowisku archeologicznym określa ustawa o ochronie i opiece nad zabytkami z dnia 23 lipca 2003 r. Badania prowadzone są na obszarach użytkowanych przez człowieka na przestrzeni dziejów. W końcu lat 70. XX w. w ramach Archeologicznego Zdjęcia Polski archeolodzy przeszli Polskę wzdłuż i wszerz, dokonując oględzin terenu i na tej podstawie wydzielono szereg **stanowisk archeologicznych**. Informacje, gdzie znajdują się takie miejsca, dostępne są na stronie internetowej Narodowego Instytutu Dziedzictwa <https://mapy.zabytek.gov.pl/nid/>, w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego poszczególnych gmin, a także w pismach wojta lub starosty dotyczących warunków zabudowy.



Czy archeologa interesuje tylko odległa historia?

Nie. Interesuje go cała przeszłość ukryta w ziemi. W takim mieście jak Stargard mamy do czynienia przede wszystkim z zabytkami datowanymi od okresu wczesnego średniowiecza po XX wiek. Czyli około 1000 lat historii człowieka!



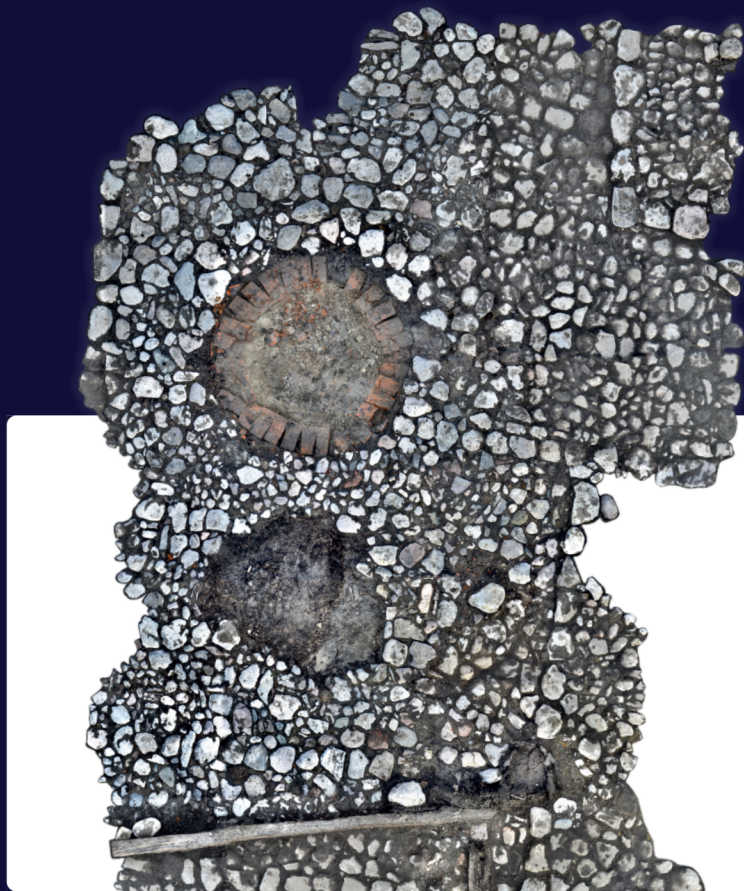
Co dają badania archeologiczne?

Zmiany są nieuniknione! Kataklizmy, pożary, ale także przebudowy i remonty były i są nieodzownym elementem tętniącej życiem społeczności miejskiej. Nowe inwestycje to konieczność w dobrze rozwijających się ośrodkach, ale niestety często idą one w parze z destrukcją zabytków archeologicznych. Nie jest to nic nowego, bo było tak również w przeszłości, gdy np. murowane kamienice niszczyły starsze drewniane domy. Istotne jest, by zanim utracimy bezpowrotnie wszelkie źródła zapisane w ziemi, zadokumentować choć wycinek przeszłości tego miejsca. Dlatego nawet niewielkie wykopy dostarczają nieocenionych informacji do rekonstrukcji warunków życia ludzi i zachodzących zmian w rozplanowaniu przestrzennym danego stanowiska.

Co jest ważniejsze: przedmiot czy miejsce jego znalezienia?

We współczesnym świecie pokutuje przekonanie, że archeolog to – jak Indiana Jones – zbieracz i poszukiwacz skarbów. Oczywiście, podczas prac archeologicznych pozyskiwane są różnego rodzaju przedmioty: przede wszystkim codziennego użytku (np. pobite ceramiczne naczynia, fragmenty skórzanych butów, narzędzia, pozostałości drewnianych pojemników), ale i jednostkowe (np. monety, miecze, ozdoby). Jednak wyjęte ze swojego kontekstu stają się jedynie bardziej lub mniej pięknymi rzeczami. Będzie można powiedzieć, z czego i jak zostały zrobione, jednak w tej narracji zabraknie najważniejszego z punktu widzenia archeologa: historii człowieka. **Dlatego tak ważne jest, by móc zaobserwować wszystko w oryginalnym miejscu odkrycia.** Czas i przestrzeń, w jakim znalazł się zabytek, są kluczowe do budowy opowieści o minionych dziejach.

Dobrym przykładem do zobrazowania tej zależności są monety. Natrafienie na nie w wykopie w konkretnej warstwie kulturowej/obieckie pozwala wyznaczyć *terminus post quem* (to termin określający czas, po którym powstał obiekt lub poziom użytkowy). Skoro moneta z datą znalazła się w danym miejscu, oznacza to, że musiała zostać wybita przed powstaniem obiektu. Gdyby wyjąć ją z tego kontekstu i przekazać archeologowi bez informacji, gdzie ją znaleziono, byłaby to jedna z wielu monet wybitych w danej emisji.



Późnośredniowieczny bruk kamienny odkryty pod relikatami nieistniejących już nowożytnych kamienic przy ul. Kasztelańskiej